

Ihmisten ja pikkulintujen teknologisia yhteenkietoutumia – pohdintoja linnunpöntön ja sen käyttäjien historiasta

Heta Lähdesmäki & Petri Paju

Kiehtovat pikkulinnut

Pikkulinnut eli pienikokoiset, harakkaa pienemmät luonnonvaraiset linnut ovat ihastuttaneet ihmisiä Suomessa pitkään. Luonnonvaraisuudesta huolimatta monet lajit ovat ajoittain olleet läheisessä kanssakäymisessä ihmisten kanssa. Pikkulinnut ovat monin tavoin joutuneet ihmislajin teknologisoiman maailman verkkoihin ja vaaroihin vähintään 1800-luvulta lähtien, mutta seuraavassa keskitymme ihmisen pyrkimyksiin kehittää teknisiä ratkaisuja lintujen eduksi. Tarkastelemme erityisesti linnunpönttöä. Linnunpesien ihmistekoisten vaihtoehtojen lisäksi moni muu sen jälkeen kehitelty tekninen ratkaisu on auttanut ihmisiä pääsemään fyysisesti lähemmäs pikkulintuja. Useat keksinnöt liittyvät lintujen asumiseen, ruokailuun, tarkkailuun ja lintuharrastukseen. Tarkastelumme sivuaa niin eläinten suojelun ja luonnonsuojelun historiaa, lintutieteen eli ornitologian historiaa, kulttuurin ja yhteiskunnan teknologisoitumisen historiaa kuin ihmisen ja muun luonnon suhteen historiaa. Pohdimme esseessä myös, mitä teknisten ratkaisujen käyttäminen on merkinnyt sekä ihmisille että linnuille. Yhdistämme esseessä ihmistieteellisen eläintutkimuksen sekä

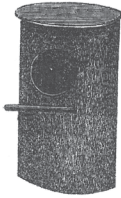
tieteen ja teknologian tutkimuksen lähestymistapoja posthumanistiseen ajatteluun.

Linnunpönttö

Linnunpöntön ensimmäinen painettu ohje ilmestyi vuonna 1874 Zacharias Topeliuksen kirjoittamassa *Ensimmäinen kewätkirja Suomen kewätyhtiöille* -lintusuojeluoppaassa. Se oli Topeliuksen vapunpäivänä 1870 Helsinkiin perustaman, pikkulintujen ja laajemmin eläinten suojeluun kannustavan Kevätyhdistyksen, Maj Föreningenin, julkaisema. Kevätyhdistyksiä perustettiin pian muillekin paikkakunnille, kuten Kuopioon, Haminaan ja Tammisaareen; ne oli tarkoitettu kouluissa toimiviksi lasten eläinsuojeluyhdistyksiksi. Nuoria jäseniä oli parhaimmillaan kymmeniä tuhansia. Esimerkiksi vuonna 1878 järjestöön kuului noin 30 000 koululaista. Kevätyhdistysten toiminta kuitenkin hiipui ja vuonna 1895 perustettiin niiden toimintaa jatkamaan Sylvia-yhdistys. Aikuisten lintuharrastusta tukevilla järjestöillä on Suomessa lähes satavuotinen historia. Suomen Lintutieteellinen Yhdistys (SLY) perustettiin vuonna 1924 ja se jatkoi toimintaansa 2000-luvun alkuun asti. Laajempi, uusia yhdistyksiä yhteen koonnut Suomen Lintutieteellisten Yhdistysten Liitto (LYL) perustettiin 1973. Sen toimintaa on vuodesta 1995 jatkanut BirdLife Suomi. Siihen kuuluu yli 30 jäsenjärjestöä, joista monet ovat pitkään organisoineet ja syventäneet ihmisen ja pikkulintujen teknologista yhteyttä.

Suomalaisen eläinsuojelun johtohahmoksi kutsuttu Topelius kannusti 1800-luvun loppupuolella lapsia ja nuoria pikkulintujen suojeluun, sillä se oli kasvattavaa ja kansan moraalia kohottavaa toimintaa. Taustalla vaikutti myös pikkulintujen vähentynyt määrä. Vuoden 1741 metsästysasetus oli määrännyt ihmiset varpusten ja muiden vahingollisten pikkulintujen hävittämiseen. Viljelyksille, puutarhoille ja olkikatoille haitallisia pikkulintuja tuli hyötyajattelun mukaan poistaa. 1800-luvulla

oleman yksi tahti useampi reikä, peitettynä ruohoilla, sammaleilla taikka jollain muulla kuivalla ja pehmeällä aineella, josta veji, mikä lentolävestä on jatanut sisään, taas pääsee juoksemaan ulos. Kotelojen rakennustavan näkee parhaiten seuraavista kuvista.

Kuva 1.

Kuvat 1 ja 2 ovat kaksi erisuurista puun kuorista kylläilyä lintu-koteloita; katto ja pohja on puuta. Niiden tekemiseen ei tarvita paljo työtä ja vaivaa. Hanki vaan itsellesi kaksi ympyrästä laudan palas-

Kuva 2.

ta, joiden mahuus on yksi tuuma tahti hiukan päälle ja läpimitta 1 tahti 1½ korttelia. Jos suurempia lintuja haluat kotelosti, niin laitat lautasia leveämmät. Sitten ota kuoren-riipaleita — kuusesta saat sopivimmat —, jotka ovat joko juur'ikään kuoritut taikka lämpöisesä webesjä lionneet. Leikkaa ne niin pitkiksi kuin on tarwis — 9:stä aina 18 tuumaan asti — ja naulaa ne karstannauloilla taikka nastoilla mainittuihin lautoihin lujasti kiinni; näin on toinen lauta katonna, toinen lattiana. Sitten on yläpuoleen lento-reikä niin suuri leikattava, kuin linnun arvaamaan tarvitsen, ja reiän alle, vähä siwulle, pistetään puikko eli orsi, jota saa ylettyä toiseen seinään. Lopuksi kiinnitetään seki fattooon että lattiaan rautalankainen rengas, jonka läpi ne naulat lyödään, joitten pitää lujasti kiinnittää kotelo seinään taikka puuhun. Hyvä on myöskin naulata kuoriwiilu kattolaudan päälle, niin että tämä wiilu itäänkuin rästäs pistää vähä faton syrjää ulommalta. Täm-

mo-puitten näköisiä ja linnut mieltymät

ta sopii myöskin käyttää tuolta, walfbi-

la, jotta kotelo näyttäisi toiwulta.

tää kotelon, jota

harmaista, höy-

apalasta, fillä

ittä uudet, fileät

tain k-asaluutta.

o käytetään enim-

arten ja tehdään

n seki 7 tahti 8

ta neljä-siwulta.

ppäin wiertäväksi

äs ulottuwaksi.

faton alle, on

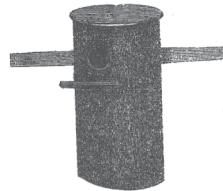

Kuva 3.

2¼ tuumaa leveä ja lähes 2 tuumaa korkea. Reiän alapuolella, vähän siwulla, on istuma-orssi, jota ulettuu läpi kotelon. Kun semmoinen kotelo kiinnitetään kattoon tai seinään, sopii sen päälle lyöä ristiri-orsi linnulle istuinpaitaksi.

Jos mielti tämmöisiä puu-koteloita laittaa leppälinnulle, talitiitijelle ja muille pienille linnuille, tekee waan rei'an ja kotelon pienemmäksi. Pohjalle sopii panna vähän kuivaa lampaan lantaa, murenettua lahonnutta puuta taikka kuivia heiniä.

Kuva 4 näyttää meille kotelon, jota on tehty läwistetystä puunrungosta. Jos semmoinen wanha, puolimädännyt haapa taikka muu puu, jota on helppo tehdä ontoksi, sattunu olemaa käpällä, niin ei tarvitse muuta kuin sahata tarpeeksi pität — 9:8 aina

Kuva 4.

Ensimmäisen Kewätkirjan ehdotus linnunpöntöksi on vaivaton tunnistaa lähes 150 vuotta myöhemmin. Topeliuksen ja kumppaneiden pesämalli on muodostunut kaikille tutuksi, kotimaiseksi tyyppiratkaisuiksi. (Ensimmäinen Kewätkirja 1874, 17–18)

sanomalehdissä harmiteltiin metsälintujen vähyyttä, ja eläintieteilijät kirjoittivat yleisesti lintujen vähentyneen. Syynä pidettiin metsästämisestä lisäksi ihmistoiminnan muuttamaa tai jopa tuhoamaa ympäristöä – erityisesti poistamalla onttoja puita ihmiset vähensivät kolopesijöiden pesäpuuvalikoimaa. Aiemmin haitallisiksi katsotut pikkulinnut miellettiin 1800-luvun loppupuolella ihmisille hyödyllisiksi: hyönteissyöjäpikkulinnut pitivät hyönteisten määriä kurissa peltojen ja puutarhojen läheisyydessä. *Ensimmäisen kewätkirjan* mukaan linnuista oli ihmisille sekä ”huwia että hyötyä”. Muutos pikkulintuasenteissa ulottui myös lainsäädäntöön, sillä vuoden 1898 metsästysasetuksessa astui voimaan pikkulintujen yleinen rauhoittaminen: ”tikka, käki, kottarainen ja muut pienet linnut, paitsi kotivarpunen ja lepinkäinen” olivat nyt ympäri vuoden rauhoitettuja.

Linnunpönttöjen rakentaminen oli yksi keino estää pikkulintujen määrän vähenemistä. Pönttöjä kutsuttiin 1800-luvun lopulla linnunkodeiksi, lintu- ja puukoteloiksi, pesimis- ja pesimyspöntöiksi. Aiemmin Suomessakin oli pitkään harjoitettu vesilintujen pesintäpaikkojen tai pesäpönttöjen rakentamista linnunmunien hankkimiseksi ruokapöytään. Munitusta varten kyhättyjä pesiä kutsuttiin uutuiksi. Lintujen pesät ovat houkuttaneet myös toisesta syystä: sekä pikkupojat että luonnontieteilijät ovat harrastaneet linnunmunien keräämistä. Lasten lisäksi maanviljelijöitä kannustettiin lintujen suojelemiseen ja pönttöjen rakentamiseen. Pöntöt löysivät paikkansa myös kaupunkien puistoista: esimerkiksi Kuopion kaupungin puistoihin ripustettiin vuodesta 1907 alkaen noin 600 pesäpönttöä. Pönttöjä alettiin pian valmistaa teollisesti.

Topelius kehotti lapsia ja nuoria myös ruokkimaan lintuja talvisin. Ikkunan ulkopuolelle oli helppo asettaa lauta, jolle ripoteltuja siemeniä esimerkiksi Suomeen talvehtimaan jääneet tiaiset, punatulkut ja varpuset söivät. *Eläinsuojelus*-lehti kirjoitti lintujen ruokinnasta vuonna 1899 harmitellen, ettei tapa ollut laajalle levinnyt. Se kun oli keino auttaa pikkulintuja aikana, jolloin ne ”eivät muulla tavalla voi hankkia jokapäiväistä ravintoa”. 1900-luvun aikana linnunpönttöjen rakentaminen ja lintujen ruokkiminen

Pönttöihin rakennetaan usein puhdistusta varten avattava katto tai pohja. (Kuva Heta Lähdesmäki)

kuitenkin vakiintuivat erityisesti koululaisten ja luonnonystävien harrastukseksi. Tämä johti vähitellen esimerkiksi pesäkolojen vähydestä kärsineiden lajien runsastumiseen. Pönttöjen avulla voitiin myös saada lisää tietoa linnuista. Seilin saarella Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitoksen tutkijat pystyttivät satoja pönttöjä saaren puihin yhteisvoimin yliopiston lintututkijoiden ja opiskelijajärjestö Synapsin kanssa. Pönttöjä käytettiin 1970-luvun puolivälistä alkaen esimerkiksi opiskelijoiden kenttäkurssilla lintujen pesinnän alkuvaiheiden tutkimiseen. Lintujen ruokkimista on puolestaan käytetty apuna rengastamisessa, joka liittyy sekä lintujen tutkimiseen että suojelemiseen: esimerkiksi pikkulintuja voitiin ottaa kiinni rengastamista varten ruokintalaudan viereen sijoitetun rengastusverkon avulla.

Tarve pesäpönttöjen rakentamiseen on jatkuva, sillä ne voivat rikkoontua ja ainakin vanhat puiset pöntöt joka tapauksessa

lahoavat aikanaan. Pönttö on tärkeä puhdistaa aika ajoin. Nämä tekniset ylläpitotehtävät ja huoltotoimet ovat pääosin ihmisten vastuulla. Lisäksi lintukäyttäjien tarpeet saattavat muuttua. Nykyään BirdLife Suomi kannustaa aikuisia ja lapsia pönttöjen tekemiseen jakamalla nettisivuillaan ohjeita, ja YLE:n maaliskuussa 2016 käynnistämä Miljoona linnunpönttöä -kampanja innosti suomalaisia pönttötalkoisiin; tavoitteena oli rekisteröidä kartalle miljoona linnunpönttöä eri puolille maata. Presidentti Sauli Niinistö puolisoineen osallistui kampanjaan rakentamalla ja pystyttämällä ensimmäisen rekisteröidyn pöntön Mäntyniemen pihalle. Määräaikaan mennessä pönttöjä rekisteröitiin yli 1,3 miljoonaa.

Pöntön rakentamiseen ja pikkulintujen ruokkimiseen on 1800-luvulta lähtien kannustanut osaltaan mahdollisuus seurata läheltä lintujen elämää: Topeliuksen mukaan ”lintukotelossa” pesivien lintujen tarkkailu oli ”paras tila oppia tuntemaan pienten lintujen kotitapoja, heidän wikkelät tempunsa, erilaisia liwerryksiä, kuin jos waan näemme heitä alakuloisina wankina häkissä, walelintuina jonkun museon lauteilla, tahi maalattuina kuwakirjoihin”. Nykyäänkin moni lintuharrastaja tarkkailee mielellään linnunpöntössä asuvia ja talviruokintapaikalla käyviä lintuja linturetkien, rengastuksen, valokuvauksen ja bongauksen ohella. Kirjailija John Bergerin mukaan eläimet ovat aina niitä, joita tarkkaillaan, ja se, että ne voivat tarkkailla meitä, on menettänyt merkityksensä. Jokainen lintu ja ruokintapaikalla tai pöntön luona seurannut kuitenkin tietää, että sillä, että lintu aistii ja huomaa ihmisen, on merkitystä. Lintuharrastuksissa onkin jo pitkään tähdennetty sitä, etteivät ne saisi häiritä lintuja. Yksi tarkkailun ja lintuharrastuksissa käytettyjen teknologioiden seuraus oli se, että ihmiset saattoivat ymmärtää pikkulinnut subjekteina ja yksilöinä, joilla on omat piirteensä ja tapansa.

Lintuharrastus mielletään miehiseksi, mutta Kevätyhdistysten ja Sylvia-yhdistyksen toiminta oli suunnattu sekä pojille että tytöille. Muutenkin 1800-luvun toisella puoliskolla Suomeen perustettujen eläinsuojeluyhdistysten toiminnassa

oli alusta alkaen mukana niin miehiä kuin naisia. Lintutieteellisten yhdistysten jäsenistö taas oli miesvoittoista: 1980-luvun alussa vain kymmenesosa oli naisia. Nykyään naisten määrä on kasvussa. Ennen kaikkea toimintaan osallistui runsain määrin pikkulintuja.

Teknologia pikkulintujen näkökulmasta

Teknologian historiantutkimuksessa on viime vuosikymmeninä kohdistettu kasvavasti huomiota eri laitteiden käyttöön ja käyttäjiin, jotka osaltaan muokkaavat niin teknisiä artefakteja kuin niiden ymmärrettyä tarkoitusta. Oletusarvoisesti käyttäjällä on tarkoitettu ihmislajin yksilöä tai joskus näiden muodostamaa organisaatiota. Posthumanistisen tutkimuksen inspiroimana on aiheellista kysyä, mikä on ollut lintujen rooli tai ”toimijuus” niihin itseensä liittyvien teknisten ratkaisujen historiassa. Ehdotamme, että myös lintuja kannattaa tarkastella teknologian käyttäjinä – ainakin kunnes keksitään parempi käsite jolla tarttua niiden omanlaiseen suhteeseen tekniikan kanssa.

Ihmishavaintojen perusteella voidaan tutkia, millaisia teknologian käyttäjiä pikkulinnut tarkemmin ovat. Oletettavasti niiden joukossa esiintyy vaihtelua, kuten ihmisten ja -ryhmien on havaittu eroavan toisistaan monin tavoin. Voidaan esimerkiksi kysyä, että missä määrin pikkulinnut toimivat yksilöllisesti lintulaudalla ruokaillessa tai lajityypillisesti linnunpönttöä valitessa ja sisustaessa. Kenties jotkin linnut tai lajit ovat taipuvaisempia rakentamaan pesiään yhdessä ihmisen kanssa, jonkinlaisina kanssakäyttäjinä tai -kehittäjinä. Ovatko linnut keksineet ihmisilmiin uusia käyttötapoja esimerkiksi esineille pihapiirissä, ja jos niin millaisia uusia (teknologisia) ratkaisuja linnut ovat tuottaneet – leviävätkö nämä lintujen innovaatiot lajikumppaneille tai muille lajeille?

Linnunpönttöihin pesimään asettuneet pikkulinnut olivat tämän teknologian kanssakäyttäjiä ihmisten lisäksi: pöntöt rakennettiin jo varhain yleensä jotakin tiettyä lajia ajatellen, sen

biologia ja tavat huomioon ottaen. Jotkut linnut pesivät mielellään ihmisten tekemissä pöntöissä, mutta kaikki lajit eivät juurikaan käytä pönttöjä. Myöskään ruokinta ei ollut kaikille lajeille mieluisaa. Pikkulinnut eivät aina ole halunneet käyttää ihmisten niille suunnittelemaa teknologiaa. BirdLife Suomen 2019 julkaisemassa lapsille ja nuorille suunnatussa *Pöntöt ja linnut* -vihkossa mietittiin syitä tyhjäksi jäävään pönttöön:

Hyväkin pönttö voi kuitenkin joskus jäädä kokonaan ilman asukkaita. Syytä on yleensä vaikea löytää, koska linnut eivät osaa sitä meille kertoa. Lintujen mielestä esimerkiksi pöntön sijainti tai lentoreitti pöntölle voi olla huono. Ehkä alueella on liian vähän ravintoa poikasille tai liikaa petoeläimiä. Voi olla, että oman lajin kilpailevia yksilöitä pesii liian lähellä. Lähistöllä voi myös olla vanhempia pönttöjä, joita linnut ovat tottuneet käyttämään.

Aineistomme viittaa siihen, että ajan kuluessa ihmiset ja linnut ovat teknologian yhteiskäyttäjinä oppineet toisiltaan, esimerkiksi ratkoneet ongelmia ja kehittäneet vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Lähinnä ihmisten vastuulla on ollut varautuminen teknologian väärinkäyttöön, johon voivat syyllistyä eri lajit. *Mammies*-lehdessä 1878 muistutettiin rakentamaan pönttö niin, ettei kissa tai muu petoeläin päässyt kiipeämään ja ”noukkimaan” linnunpoikasia ulos pöntöstä. Pesäpönttöjen sisäänmenoaukkojen reunat on jo pitkään neuvottu vahvistamaan metallilevyllä, ettei orava saa jyrskyttä tietään lintuperheen asuntoon. Ihminenkin saattoi käyttää teknologiaa väärin tai huolimattomasti, esimerkiksi jos ei jatkanut talviruokintaa yhtäjaksoisesti kevääseen saakka. Vuonna 1983 ilmestyneessä *Harrasta lintuja* -kirjasessa ravinnon loppumisen kerrottiin voivan koitua ”linnuille kohtalokkaaksi”. Ruokintateknologian käyttäminen saattoi kostautua linnuille, jos ihminen ei huolehtinut tehtävästään kunnolla.

Arkielämän havaintoaineiston perusteella jotkin lintulajit kuten pääskyset valitsevat myös pesätekniikan suhteen omat

*Pojat asentavat lintulautaa ikkunalle 1950-luvulla. Kuva Pekka Kyyti-
nen. (Kansatieteen kuvakokoelma, Museovirasto)*

lentoreittinsä eli rakentavat kotinsa ikään kuin perinteiseen tapaan mutta ihmisten tekemän suojan kuten pihapiirin varastorakennuksen katon alle. Lähtökohtaisesti näyttää siltä, että pikkulinnuissa esiintyy käyttäjiä moneen erilaiseen "lintukoteloon" - ja osa pyrähtää kokonaan toisaalle.

Teknologian kulttuurihistoriassa on kiinnitetty huomiota myös siihen, että jotkut ihmiset kieltäytyvät teknologiasta, tai suorastaan vastustavat sitä. Yhtä lailla pikkulintujen joukossa lienee ollut tällaisia ei-käyttäjiä tai suoranaisia luddiitteja. Kuten Hannu Salmi valaisi tekniikan mentaalihistoriaa kartoittavassa kirjassaan *Atoompommilla kuuhun*, luddismiksi kutsuttiin

Englannissa 1800-luvun alussa levinnyttä liikehdintää ja vasta-
toimia, jossa työläiset järjestelmällisesti rikkoivat uusia tehok-
kaampia kutomakoneita, jotka uhkasivat viedä näiltä työt. Lin-
tujen vastarinta teknologiaa kohtaan on tiettävästi kohdistunut
niin rengastukseen kuin ihmisen nikkaroiimiin pesäpaikkoihin,
joita jotkin linnut ja lajit eivät ole suostuneet käyttämään. Mitä
tapahtui luddiittilinnuille? Mikä kohtalo oli tai on teknologias-
ta kieltäytyneillä linnuilla ja lintulajeilla? Rengastajaa nokkinut
lintu saa usein vastustuksesta huolimatta renkaan jalkaansa,
mutta pesäpöntöstä kieltäytyvälle linnulle jää vaihtoehtoisia toi-
mintatapoja. Ehdotamme että näitä etenkin linnunpöntön his-
toriallisen tarkastelun herättämiä kysymyksiä pohtimalla avau-
tuu tilaisuuksia muuttaa sitä tosiseikkaa, että niin pikkulinnut
kuin muut ei-inhimilliset eläimet ovat teknologian mahdollisina
käyttäjinä ihmisille toistaiseksi melko tuntemattomia ja täynnä
arvoituksia.

Pikkulinnuista, ihmisistä ja teknologiasta

Erilaisten teknologioiden, teknisten laitteiden ja käytäntöjen,
kuten linnunpönttöjen, rengastuksen, kameroiden ja kiikareiden
avulla ihmiset ja eri pikkulintulajien edustajat ovat tekemisissä
keskenään ja ajoittain fyysisesti läheisessä vuorovaikutuksessa.
Kun uusinta uutta on tunnistaa lintulaji sen lauluäänestä älypu-
helimeen ladatun tekoälyohjelman avulla, niin se on vain uusin
askel pitkäaikaisessa jatkumossa, jossa erilaiset teknologiset
käytännöt ovat lähentäneet ihmisiä ja pikkulintuja toisiinsa.

Linnunpöntön vaiheiden tarkastelu johtaa ajattelemaan, että
teknologia tai paremmin sanoen sen yhteinen, jaettu käyttö on
toiminut lajienvälisen yhteyden ja vuorovaikutuksen siltana,
ymmärryksen lisääjänä yli lajien välisten rajojen. Kehityksessä
lienee niin valoa kuin varjoja, vaikka jälkimmäiset jäävät tässä
vähemmälle.

On selvää, että niin esimerkiksi teknologian historiassa
yleensä kuin teknologian sosiaalisen rakentumisen lähesty-

mistavassa eläimet kuten pikkulinnut ovat jääneet liian vähälle huomiolle, kenties koska niitä varten tuotettuja materiaalisia ratkaisuja on pidetty vähäarvoisina verrattuna joihinkin toisiin, ihmisten ”neronleimauksiin” nähden. Pikkulintujen ja laajemmin toislaajisten eläinten mukaanotto (myös teknologian) historiantutkimuksen tarkastelukohteisiin tarjoaa uusia aineksia jokapäiväisen, arjen teknologian historiaan. Vaikka aihetta on tässä tarkasteltu vasta alustavasti ja vaikka ihmiset turhan helposti pitävät kaikkea tekniikkaa vain omana luomuksenaan, pikkulintujen voi sanoa osaltaan olleen luomassa erilaisia teknisiä ratkaisuja yhdessä ihmisten kanssa.

Näistä havainnoista huomataan, että pikkulintujen ja ihmisten arkinen kumppanuus ja läheisyys ylipäänsä ovat varsin teknologista laatua, ja että näiden eriparisten lajien yhteys muodostuisi paljon vaikeammaksi ilman pitkän ajan kuluessa yhdessä muokattuja teknologisia ratkaisuja. Ylilajisesta yhteistyöstä on seurannut monia asioita. Ryhtymällä teknologian käyttäjiksi ihmisten kanssa pikkulinnut ovat paitsi suojelleet itseään myös osallistuneet eläinsuojeluaatteen vahvistamiseen. Ihmisille pikkulintujen avustaminen ja yhteistyö niiden kanssa on ollut Topeliuksen (1874) sanoin ”oikein todellinen, wiaton ja opettawainen huwitus”.

Lähteet

Berger, John: *About Looking*. Bloomsbury, Lontoo 1980.

Esa Lehikoinen, tiedonanto sähköpostitse 15.1.2021.

Ihmisen tekemistä linnun-pesistä. *Ensimmäinen Kewätkirja Suomen Kewätyhtiöille*. 1874 Helsinki. Näköispainos Gummerus. Jyväskylä 2009, 15–21.

Ippo Vuorisen haastattelu 6.7.2020. Haastattelija Heta Lähdesmäki.

Jari Hännisen haastattelu 28.11.2019. Haastattelija Heta Lähdesmäki.

Korpimäki, Eero et. al: *Harrasta lintuja*. Suomenselän Lintutieteellinen Yhdistys r.y. & Lintutieteellisten Yhdistysten Liitto r.y., Alavus, 1983.

- Lehikoinen, Esa, Lemmetyinen, Risto, Vuorisalo, Timo & Rönkä, Mia: *Suomen lintutiede 1828–1974*. Faros, Turku 2020.
- Lindman, V.: Lintulaudat. *Eläinsuojelus. Suomen eläinsuojeluyhdistysten aikakauskirja*, 1/1899, 8.
- Miljoona linnunpönttöä. <https://yle.fi/aihe/miljoona-linnunponttoa> [katsottu 12.8.2020].
- Petander, U. H.: Linnunpöntöistä. *Maamies. Tietosanomia Suomen maanviljelystä ja sen sivu-elinkeinoja varten*, 22.11.1878, nro 28, 1–5.
- Plit, Inka & Södersved, Jan (toim.): *Pöntöt ja linnut*. BirdLife Suomi 2019. https://tiedostot.birdlife.fi/julkaisut/pontot-linnut_2019.pdf
- Salmi, Hannu: *”Atoomipommilla Kuuhun!” Tekniikan mentaalihistoriaa*. Edita, Helsinki 1996.
- Tiitta, Allan: *Harmaakiven maa: Zacharias Topelius ja Suomen maantiede*. Suomen tiedeseura, Helsinki 1994.
- Vuorisalo, Timo, Lehikoinen, Esa & Lemmetyinen, Risto: Lintusuojelun varhaisvaiheita Suomessa. Teoksessa Timo Soikkanen (toim.) *Ympäristöhistorian näkökulmia. Piispan apajilta trooppiseen helvettiin*. Poliittisen historian tutkimuksia 14. Turun yliopisto, Turku 1999, 104–125.